

Intermezzo:

De ondergang van het schip de Jonge Thomas

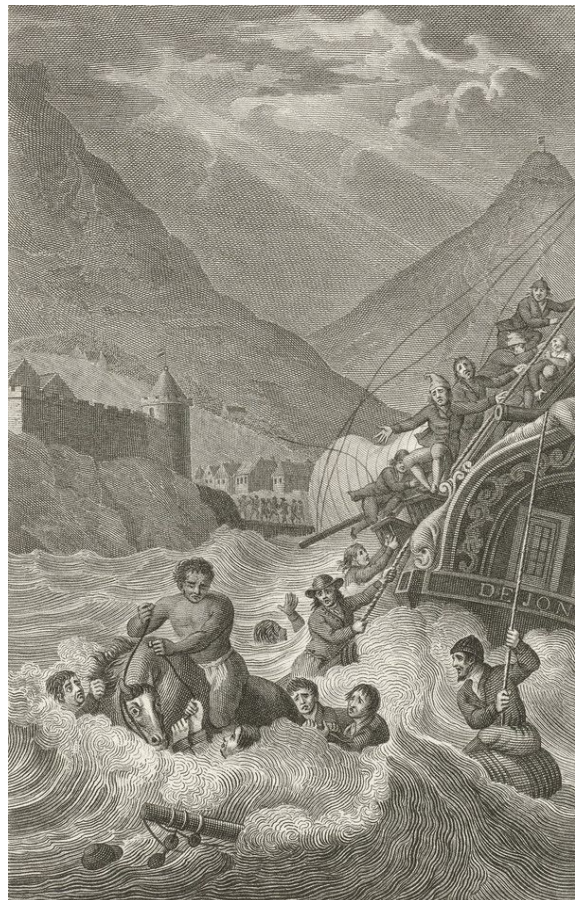
De tafelbaai was berucht voor zijn verwoestende stormen in de periode van half mei tot half augustus, vandaar dat de VOC het schepen verboden had in die periode in de tafelbaai voor anker te gaan. Maar lang niet iedere kapitein hield zich daar aan, ook Barent de Lamoignon, kapitein van de Jonge Thomas niet. Hij ging op 30 mei 1773 in de tafelbaai voor anker. Op 31 mei stak een heftige noordwester storm op, die het schip van zijn ankers sloeg en stuurlaas voortdreef totdat het schip in de vroege morgen van 1 juni nabij de monding van de Soutrivier op een zandbank vastliep. Hier lag het vlak bij de kust en in het zicht van de Kaap.

Plaatsvervangend gouverneur van Plettenberg stuurde prompt 30 soldaten naar de baai, niet om de opvarenden te redden, maar om te voorkomen dat de toeschouwers de lading van het gestrande schip zouden plunderen.

Wolraad Woltemade, de vader van een van die soldaten, kwam daar te paard om zijn zoon melk en wijn brengen. Hij zag hoe de mensen zich aan het wrak vastklampten en om hulp riepen, en aarzelde niet. Hij ging met zijn paard de zee in, en kwam met twee mensen aan het paard hangend weer terug. Dit herhaalde hij zeven keer, zo veertien mensen reddend.

Toen aarzelde Woltemade, want hij was moe, en zijn paard ook. Maar de noodkreten van de schipbreukelingen werden sterker. Woltemade vermande zich en ging nog een achtste keer te water naar het schip. Maar hij en zijn paard waren moe, en de aan het schip hangende zeelieden beseften dat dit de laatste keer zou zijn dat hij zou komen. Ze stortten zich massaal op Woltemade en zijn paard, waardoor paard, Woltemade en de zeelieden gezamenlijk kopje onder gingen en allen verdronken. Naast de 14 door Woltemade geredde mensen hebben nog 53 opvarenden op eigen kracht de kust weten te bereiken. De overige 129 opvarenden^A zijn bij deze scheepsramp verdronken.

Die volgende dag werden de lijken geborgen. De kapitein kreeg een officiële begrafenis, maar de actie van Woltemade werd als die van een roekeloze dwaas

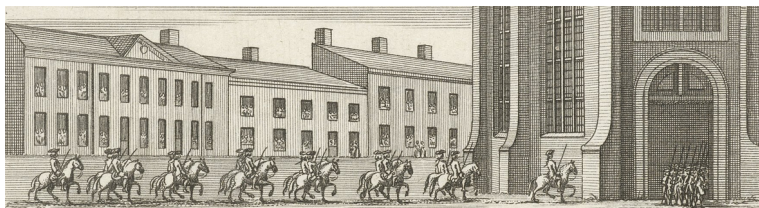
Wolraad Woltemade redt met zijn paard schipbreukelingen van de Jonge Thomas. Prent uit ca 1831 van Walraad Nieuwhoff (Rijksmuseum, Amsterdam)

A De bronnen geven verschillende aantallen. Volgens de VOC archieven zijn 129 bemanningsleden omgekomen bij de scheepsramp.

beschouwd en niet eens in het rapport over de scheepsramp aan Holland gemeld. Pas toen anderen zijn heldendaad doorvertelden en Zweedse natuuronderzoekers Carl Peter Thunberg en Andres Sparrman het in hun boeken⁴⁹ beschreven, is dit verhaal algemeen bekend geworden en heeft de VOC een schip naar Woltemade vernoemd.

Het was overigens niet de bedoeling geweest van de VOC^A dat Plettenberg eind mei 1773 nog steeds plaatsvervangend gouverneur was. In het najaar van 1772 had de VOC niet alleen een nieuwe fiscaal independent naar de Kaap gestuurd, maar ook een nieuwe gouverneur, Pieter van Reede van Oudshoorn. Pieter van Reede was in het verleden al eens tweede man (secunde) geweest op de Kaap. Na een verblijf van een paar jaar in Nederland had hij de VOC verzocht weer in die functie aangesteld te worden nadat zijn opvolger, de 'secunde' van Cloppenburg, op 30 mei 1770 was overleden. Hiermee zou van Plettenberg, die zich als plaatsvervangend 'secunde' had opgeworpen, weer uit die functie gestoten worden, terug naar zijn oude functie van independent fiscaal. Terwijl de opvolging van de 'secunde' in Nederland door de VOC geregeld werd, overleed ook de gouverneur, Rijk Tulbagh^B. Op de Kaap kon van Plettenberg nu zijn invloed vergroten door ook te gaan waarnemen als gouverneur. Toen de VOC enkele maanden later het bericht van het overlijden van Tulbagh bereikte, besloot men Pieter van Reede aan te stellen als nieuwe gouverneur en van Plettenberg te benoemen in de positie van tweede man⁵⁰.

In oktober 1772 vertrok Pieter van Reede op het schip de Azië naar de Kaap. Zijn schip zeilde op dezelfde dag van Texel als de Jonge Thomas met Ernestina en haar broer Adrianus aan boord. En net als Adrianus is ook Pieter van

Staatsbegrafenis van Pieter van Reede van Oudshoorn op 17 april 1773 in Kaapstad. Deel van prent uit 1773 van onbekende maker. (Rijksmuseum, Amsterdam)

Reede onderweg overleden. Hij kreeg geen zeemansgraf, zoals toen gebruikelijk was, maar zijn lijk is op de Azië in een loden kist^C meegenomen naar de Kaap. Daar heeft het in een pompeuze ceremonie een staatsbegrafenis gekregen⁵¹. Voor van Plettenberg moet het overlijden van zowel de nieuwe gouverneur als de nieuwe fiscaal independent best wel goed uitgekomen zijn. Hij kon nu zijn positie als waarnemend gouverneur versterken. Zodra het overlijden van Pieter van Reede bekend was, heeft hij samen met de rest van het Kaapse bestuur een verzoek gestuurd naar het VOC om hemzelf aan te stellen als nieuwe gouverneur⁵². We mogen dus wel aannemen dat van Plettenberg niet erg rouwig was dat beide heren de reis niet overleefd hebben.

A VOC staat hier voor het VOC bestuur, de Heren XVII.

B † 11 augustus 1771

C De geschiedenis vermeldt niet waarom er een loden kist aan boord was die groot genoeg was om als lijk kist te dienen.